

Јеромонах др Атанасије Јевтић

БОГОСЛОВЉЕ И ПРЕДАЊА

— Богословље као чувар и бранилац Предања¹ —

— „Проповед Апостола
и догмати Отаца
Цркви једну веру утврдише,
која носећи ризу Истине,
изаткану од вишњег богословља,
право верује и прославља
Побожности Тајну Велику“.

Кондак у Недељу Светих Отаца

Ова црквена химна (спев највероватније Св. Романа Мелода), посвећена Светим Оцима Цркве Православне, које прослављамо у недељу која нам долази а и више пута у току године, врло добар је почетак и основа за задату нам тему: богословље и предање.

Надахнута литургијска песма ова директно нас упућује у централну тему и православног предања и православног богословља — у „Велику Тајну Побожности“ на коју се односи и око које се креће сва проповед Светих Апостола и сви догмати Светих Отаца, то јест сво предање и сво богословље апостолско-светоотачке Цркве Православне, Једине Свете Саборнокатоличанске Цркве Божије. Јер управо ова Велика Тајна Благочешћа сачињава једну и јединствену веру Цркве, свецелу Истину њену, њено саборно предање и њену богонадахнуту теологију, једном речју — саборнокатоличанско Православље Цркве.

Две су главне и централне истине које сачињавају Велику Тајну хришћанске побожности, то јест тајну вере и живота истинских ученика Христових кроз векове. То је истина о Светој Тројици и истина о оваплоћењу Бога Логоса. Или, другим речима, то је: Теологија и Економија (Θεολογία — Οἰκονομία). Ове две централне истине, или основни догмати (јер „догмат“ није друго него богооткривена истина),

¹ Предавање прочитано на Међународном теолошком семинару у Свеправославном центру Васељенске патријаршије у Шамбезију — Женева, почетком јуна 1983. (општа тема семинара: „Богословље у Цркви и свету“).

представљају и темељ и садржај православног предања и православног богословља.

Да бисмо то на прост и једноставан начин схватили, потсећам овде на литургијску праксу наше Цркве: када епископ на Литургији благосиља народ са трикиријама и дикиријама он тиме на делу исповеда и овим литургијским симболима показује две основне истине наше вере: трикиријама — истину о Светој Тројици (Три Лица сједињена у једно, у једну природу Божанства), и дикиријама — истину о две природе оваплоћенога Христа (божанској и човечанској, сједињеним у једном Лицу Богочовека).

Ове две основне истине Светог Предања, ова два централна догмата православног богословља увек су заједно и неодвојиво, али су увек и несливено и несмешиво. Налазимо их свугде и свагда у богословском предању и предањском богословљу Православне Цркве, јер те две истине, та два догмата и сачињавају сву тајну вере наше: и као богоживота и богоопштења и као богомислија и богопознања.

Наведени на почетку Кондак Светих Отаца говори нам о „Великој Тајни Пoboжности“, о којој говори и Св. Апостол Павле у посланици ученику своме Тимотеју, коме он предаје „добри залог“ (τὴν καλὴν παράκλησιν) истинитог предања и правог богословља (1Тим. 3, 14—16; 4, 14—16; 6, 11—14 и 20; 2Тим. 1, 14). Апостол тамо говори Тимотеју најпре о Цркви као „Дому Бога Живога, стубу и тврђави Истине“, подразумевајући под Богом — Свету Тројицу: Бога Оца и Сина Његовог и Духа Његовог, као што се то јасно види из другог сличног еклисиолошког места код истог Апостола (Ефесцима 2, 19—22), где се Црква, саграђена на Христу, назива „Храм свети у Господу“ и „Обиталиште Божје у Духу“, то јест да је Црква Храм и Дом Свете Тројице, Јединосуштне и Нераздељиве. Апостол, дакле, ту говори најпре о Теологији. У наставку исте Посланице Апостол Павле говори затим и о спасоносном догађају „јављања Бога у телу“, тј. оваплоћењу Сина и Логоса Божијег, који, поставши човек, собом оствари и испуни Божанску Економију спасења. Наравно, уз помоћ Свете Тројице, то јест „у Духу“ Светоме, а „по благовољењу Бога Оца“, као што вели исти Павле у Ефесцима 1, 5 и на другим местима.

Према томе, сагласно наведеном Кондаку Св. Отаца (који уствари представља раскривање и развијање тог истог „доброг залога“ који Ап. Павле предаје своме ученику Тимотеју) „Велика Тајна“ хришћанског Благочешћа (хришћанског Православља, јер се појмови Православље и Благочешће поистовећују) садржи у себи и сву хришћанску црквену Теологију (Θεολογία) и сву хришћанску црквену Економију (Οἰκονομία). Ова пак два богословско-предањска факта и истине Божанског Откривења и јесу предмет и садржај целокупне „проповеди Светих Апостола“: проповеди о човекољубивом откривењу Свете и Животворне Тројице и о спасоносном Христовом домостроју по телу. И опет, ова два иста божанска и богочовечанска факта и истине апостолске проповеди сачињавају два основна и свеобухватна „догмата Светих Отаца“, верних ученика и наследника Светих Апостола Христових. Све пак ово скупа, и апостолска проповед и светоотачки догмати, сачињавају једну и јединствену праву веру Цркве, тј. живо Предање Цркве. На основу те двоједине исти-

не, двојединог факта, Црква може и има могућности да истински богословствује, да се облачи и украшава „одећом Истине“, како се каже у Кондаку, тј. светлоносним и богодоличним речима „вишње теологије“. Другим речима, може да правилно и спасоносно сведочи и изражава и прославља и свештенослужи Велику Тајну Јединог Живог и Истинитог Бога — Свете Тројице — и спасоносну Тајну оваплоћења и очовечења Једнога од Свете Тројице, Богочовека Христа. А све то са циљем: „ради нас људи и ради нашега спасења“ у Цркви као вечном Дому Божијем за човека и сав свет.

Зато Апостол Павле у наведеним местима, а тако исто и цитирани Кондак Светих Отаца, повезују најтешње ову Велику Тајну Побожности са Црквом, као Домом Очевим, Телом Христовим и Обиталиштем Светога Духа, тако да ћемо бити потпуно у праву ако Велику Тајну Благочешћа поистоветимо са Богочовечанском Црквом Свете Тројице, једном и јединственом Саборнокатоличанском Црквом Божијом, Црквом Апостолско-Светоотачком и Православном.

Све, дакле, ово јесте и сачињава основ и садржај православног предања и православног богословља.

*
* *
*

Једино полазећи од ове саборнокатоличанске пуноће Православне Цркве, као Дома Очовог у којем се открива Света Тројица, и као богочовечанског Тела Христовог и благодатне Заједнице Духа Светог, можемо схватити како су предање и богословље у Православљу тесно повезани и неразделиви. Ова најтешња веза предања и богословља треба да буде наглашена као први и полазни моменат у теми коју овде разматрамо. Шта више, у црквеном опиту и духовном искуству Православља предање и богословље се поистовећују, и то још код самих Светих Апостола и Отаца првих векова, а и даље код великих Отаца и на Васељенским Саборима потоњих векова.

Свима нама познато је оно класично место код Св. Василија Великог (у делу „О Духу Светоме“, глава 27, 66), које управо о овоме и говори: „Од догмата и проповедѝ који се у Цркви чувају, једне имамо од писаног учења (тј. богословља), а једне смо од апостолског предања предате нам у тајни примили. Обоје имају исту моћ и значај за Благочешће (ср. 1Тим. 3, 16). И ово, наравно, неће оспоравати нико ко макар и мало има искуство црквених установа (θεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν)“.

Врло је карактеристично да Свети Василије у овом релативно кратком одломку наводи: и проповед и догму, и богословско учење и апостолско предање, и благочешће и црквене установе, то јест све оно што показује неразделиво јединство и истоветност предања и богословља. Још је карактеристично и то што Светитељ говори овде да је све то у Цркви предато и примљено „у тајни“ — ἐν μυστηρίῳ, тј. да све то и сачињава Тајну Цркве као остварење „Велике Тајне Побожности“.

Још краће и сажетије посведочена је ова тесна веза и поистовећење богословља и предања у Символу (= догматском оросу) Седмог

Васељенског Сабора, и то у следећој краткој и јасној речи: „Следујући богоречитом учењу (=богословљу) Светих Отаца наших и предању Католичанске Цркве... Јер тако се снажно посведочава учење Светих Отаца наших, то јест предање Католичанске Цркве“ (Mansi SS 13, 377—380).²

Али и уопште, мимо ових наведених текстова, Оци Православне Цркве поистовећују предање и богословље Светих Апостола и Отаца. Тако напр. Свети Василије Велики, кад говори о „предању спасоносног крштења“ (мислећи на саму св. тајну Крштења), изричито тврди да то светокрштењско предање садржи и изражава истиниту веру и учење и богословље Цркве о Светој Тројици. То, наравно, није нимало чудно ако знамо да је „предање крштења“ предано Апостолима од самога Господа (сажето формулисано у Јеванђељу Матејевом 28, 19). Те речи Господње, тј. заповест Апостолима да крштавају све народе „у име Оца и Сина и Светог Духа“, за Светог Василија представља и право, спасоносно предање и право, истинско богословље о тајни Свете Тројице (Писмо Св. Василија 210, 3; О Св. Духу 18, 44—45 и 30, 77). Слично је то и код других Светих Отаца наше Цркве, да их сада овде не наводимо.

Према томе, јасно је да већ од самог почетка постојања Цркве Христове у њој сапостоје заједно и неразделиво: богодано предање и богонадахнуто богословље. Ово подједнако важи и за писано и за неписано предање и богословље. Јер Свето Предање постоји и као записано у Светом Писму и у делима Светих Отаца, али и као незаписано — као преда(ва)ње „у тајни“ (παράδοσις ἐν μυστηρίῳ) онога што чини веру и праксу Цркве, боље рећи преда(ва)ње самога бића и живота Цркве као Тајне Божје у Христу. Исто тако и богословље Цркве постоји и као записано у пророчко-апостолским текстовима Светог Писма и у делима Светих Отаца, али и као неписано и незаписано богословље, које се предаје и преноси као права вера и жива наука Цркве, као искуство и доживљај богопознања у Цркви.

О томе изузетно кратко и јасно сведочи нам Св. Максим Исповедник, у својим схолијама (кратким коментарима) на познато дело Дионисија Ареопатита „О Божанским именима“. Као што је познато, Ареопатитски писац у овом свом делу, а и у другим својим списима, често говори о „свештеном богословљу Божанских речи“, тј. о богословљу Светог Писма, које он често назива: „овеукупно богословско дело“ (πᾶσα ἡ θεολογικὴ πρᾶγματεία), „свештени славопој теолога“ (ἡ τῶν θεολόγων ὑμνολογία) итд. Исти писац Ареопатитских списа то исто назива и предањем, тј. назива предањем само Свето Писмо. Тако напр. говорећи о Светој Тројици и о оваплоћењу Христовом, он додаје: „И све остало што нам је откривењски подарило мистичко предање наших богонадахнутих Учитеља... кроз човекољубље светих речи (тј. Св. Писма) и јерархијских предања“ (О Бож. именима I, 4. PG 3, 592).

² Упореди и Символ — орос — Халкидонског Сабора, где се вера у Једнога Христа у две природе назива и теологијом и предањем Светих Отаца: „Следујући Светим Оцима, једнога и истог исповедамо (ὁμολογοῦμεν, тј. и верујемо и богословимо) Сина Јединороднога, Бога Логоса, Господа Исуса Христа, као што нам је предао Символ Отаца наших“ (АСО, II, I, 2, стр. 129—130).

Коментаришући, дакле, ово последње наведено место из Ареопагитових „Божанских имена“ Свети Максим Исповедник вели да ово божанско предање Светих Пророка и Апостола сведочи „или о Теологији (=о Св. Тројици) или о Економији (=о домостроју спасења) Животворца Бога“, и затим упућује на речи Апостола Павле (2Сол. 2, 15) о предањима „којима се научисте било речју (=усмено предање) било посланицом (=писано предање)“. У даљем наставку својих коментара Свети Максим вели да је Апостол Павле исто то предање предао и своме ученику Тимотеју као епископу Цркве (2Тим. 1, 14), називајући то предање — „злог предани у тајни“ (παράδοξον ἐν μυστηρίῳ), чиме Св. Максим директно повезује речи Св. Апостола Павла (из 1Тим. 1, 14) и речи Св. Василија Великог (из наведеног места „О Св. Духу“ 27, 66). На крају свога коментара Свети Максим додаје следеће запажање, које је за нас овде значајно и карактеристично: „Запази да у исти ред (тј. у исти поредак вредности) треба ставити Свето Писмо и предање Епископа (τὰς τῶν ἐπισκόπων παραδόσεις), зато и прихватимо с поверењем њихове речи о догматима (тј. њихово богословље)“. (Схолије Св. Максима, PG. 4, 197).

Ово запажање Светог Максима представља резиме свега што смо до сада овде говорили. А то је: да божанско предање и богонадахнуто богословље Цркве Христове јесте једно и исто опште, заједничко, католичанско наслеђе од Светих Апостола и Светих Отаца Цркве, које су они добили као јеванђелски залог, као благодатни дар и духовно наслеђе од Христа Богочовека, то јест као Божанско Откривење Свете Тројице у Оваплоћеноме Христу.

Како је пак, и за Светог Максима и за све Свете Оце Православне Цркве, Божанско Откривење, дато у Христу, истоветно са „Тајном Божјом у Христу“, то јест „Тајном Христовом“ — „Великом Тајном Побожности“, онда је очигледно да божанско предање Цркве и није друго него сам Богочовек и Спаситељ Исус Христос. Отуда, Свето Предање у Православљу јесте: предавање и примање у Цркви — или још тачније: као Црква — самога Господа Исуса Христа Спаситеља, благодаћу Духа Светога, по благовољењу Бога Оца (ср. Кол. 2, 6—7; 2Кор. 4,5; Гал. 1, 16. 12. 9; Флп. 4, 9; 1Сол. 2, 13; 2Сол. 3, 6 и 1Тим. 6, 20; 2Тим. 1, 14 и др.).³

Ово и овакво преда(ва)ње Христа у Цркви бива истовремено и као праксис (свештенорадња, литургијски чин) и као учење (свештена наука). То јест, „Тајна Христова“ у Цркви предаје се и свршава се кроз свете тајне и кроз богословље, кроз благодатно ботоопштење и благодатно богопознање. Управо то и подразумева Апостол Павле када једном вели на он „проповеда (κηρύττει) Јеванђеље Христово“, а други пут да „свештенослужује (ιεροουργεῖ) Јеванђеље Христово“, чиме се проповедање као богословљење, и свештенослужбовање као литургијско преда(ва)ње, изједначује и поистовећује. Исто тако, када своме ученику Тимотеју као епископу Цркве предаје „добри залог“ (παράδοξον), он под тим подразумева и учење (науку) тј, богословље Христово, као што то веле Св. Максим и Св. Палама, али и самога

³ Ову истину нарочито заступа и истиче у својим делима о. Јустин Поповић. Види и наш рад „Еклисиологија Ап. Павла“ (на грчком), Атина 1967, особ. стр. 156—183.

Господа Христа, као што то посведочава и литургијска пракса Православне Цркве наслеђена несумњиво од самих Светих Апостола. (Наиме, када се у Светој Литургији рукополаже свештеник онда му епископ предаје Свети Агнец, то јест самога Христа, говорећи му управо речи Апостола Павла Тимотеју: „Прими овај Залог (τὴν παροχὴν τοῦ κυρίου) и сачувај га до Парусије Господа нашег Исуса Христа“).

*
* *
*

Ова велика истина Православља — да је Богочовек Христос и предање Цркве и њено богословље — развијена је од Источних Отаца већ од првих векова и сачувана даље кроз епоху Васељенских Сабора све до Исихазма и до данас. Тако, већ Свети Игњатије и Иринеј сведоче да је Христос у Цркви као Телу Своем све и сва, јер се у Христу садржи свецело Божанско Откривење и сво „Божје дело и домострој (πραγματεία καὶ οἰκονομία), учињени за човечанство“ (Св. Иринеј, Против јереси I, 10, 3).

Христос као по природи Син Божији, оваплотивши се и поставши човек, открио је свету Истинитог Бога (Јн. 1, 18), то јест Свету и Животворну Тројицу, и зато је Христос први истински Богослов у свету. (Види напр. Св. Максим Исповедник, Тумачење на Оченаш: „Богословљу нас учи Логос Божји оваплоћаван, јер у Себи показује Оца и Духа Светога“ — PG 90, 876). Ово пак Христово лично откривење постало је уствари Црква — живо Тело Христа оваплоћенога, распетог и васкрслог, тело животворено и надахњивано Духом Светим Утешитељем. Зато се Црква као таква и продужује као живо предање вере, истине, науке, благодати, новог живота и спасења у Христу, тј. као настављање и предавање католичанске „прагматије и економије“ Божије, по речима Св. Иринеја. Једном речју, као преда(ва)ње Свецелога Христа као Богочовека (као Главе и Тела Цркве: Totus Christus, caput et corpus, по речима блаженог Августина), Једнога Христа али као „Прворођенога међу многим браћом“ (Рм. 8, 29) који са Њиме „телесно и духовно“ (израз је Св. Игњатија) сачињавају једну Цркву Његову, једно Богочовечанско Тело Његово у Светој Евхаристији.

О том литургијско-богословском факту, о тој светопредањској истини на делу и у пракси, говори Свети Иринеј Лионски овако: „Свецелосна вера у једнога Бога Оца, и сигурно поверење (πίστος) у Сина Божјег Исуса Христа, Господа нашег, и у Његов домострој којим је Син Божји постао човек, и истинско познање Духа Светога, који нам даје познање истине, који домострој Оца и Сина објављује (излаже, научава) у сваком покољењу људима како то хоће Отац, и апостолско учење, и древни систем Цркве у целом свету, и карактер Тела Христовог према прејемствима (наслеђима) епископа, којима су они (тј. Апостоли и њихови наследници) предали Цркве по местима“ — ето то и јесте и предање и богословље Цркве Христове (Против јереси, IV, 33, 7—8).

У наведеним речима Св. свештенотученика Иринеја, епископа Лионске Цркве из 2. века, препознајемо одмах све основне елементе

православног предања и богословља, мада изложене на начин који није уобичајен у нашем школском, академском богословљу, али је зато сасвим природан у светоотачком богословском предању и предањском богословљу. Оно што је посебно карактеристично у наведеном одломку Св. Иринеја то је тесна повезаност и поистовећење свих тих основних елемената предања и богословља са самом Црквом, са Црквом као историјском и есхатолошком стварношћу богочовечанског Тела Христовог и са свим оним што та стварност садржи у себи. Притом не теоретски или „идеално“, него врло конкретно, толико конкретно колико је конкретно и само оваплоћење Христово, колико је конкретно и литургијско сабрање верника око свога епископа и презвитера у Светој Евхаристији. Зато ће Свети Иринеј и изрећи ону карактеристичну истину у којој је видно садржано и изражено сво кроз њега продужавано и од њега предавано апостолско предање и апостолско богословље, обоје тесно и недељиво повезани међусобно: „Наше мишљење (ἡ γνώμη овде значи: веровање, учење, богословље) сагласно је са Евхаристијом (тј. са целокупном стварношћу и праксом Цркве у Литургији), а и Евхаристија потврђује наше мишљење (тј. веровање)“. (Против јереси IV, 18, 5). Ове речи Св. Иринеја сматрам да не потребују даље тумачење и разјашњавање. Оне собом говоре све.

Биће међутим интересантно да овде наведемо, тј. да само подсетимо, како се и низ векова касније код Светих Отаца Православне Цркве посведочује то исто православно самосазнање. Тако напр. Св. Јован Дамаскин (у 8. веку), у свом познатом делу „Тачно изложење Православне вере“, а и у другим делима, поистовећује као и Свети Иринеј ове исте стварности. Говорећи напр. о „Телу Христовом“ Дамаскин додаје карактеристично да: „Тело Христово“ јесте „народ Божији и предање које се у Цркви држи од почетка“ (PG 94, 1232). „Народ пак Божији“ овде је схваћен као сабрање верних на Светој Евхаристији, где се верни сабирају да јавно и видљиво сачињавају и представљају Тело Христово — Цркву и да се литургијски причесте (тј. приопште, заједничаре, партиципирају) Христовог Тела и Крви испуњених Божанством, испуњених „пуноћом Духа Светог“, како се каже у молитви на Св. Литургији. На тај начин се види да, и по Светом Дамаскину, Црква у Светој Литургији продужује на најсуштинскији начин своје Предање, продужује себе као Тело Христово, као Богочовечански Домострој Христов. Зато и вели Свети Дамаскин на другом месту да „свршавање Светих Тајни (= Божанске Евхаристије) испуњује свецелу духовну и натприродну Економију (= Домострој) оваплоћења Бога Логоса“ (PG. 95, 408).

*

* *

Са свим овим што је до сада речено верујемо да ће се сагласити оваки православно богослов, то јест да у Православљу предање и богословље јесу две стране једне и исте стварности у Цркви.

Мислим зато да је сада потребно, бар у најкраћим цртама, да се нагласи и практични, искуствени, доживљајни карактер православног предања и богословља, њихова благодатно-доживљајна реалност

за сваког православног хришћанина и богослова, јер се једино кроз ту практично-доживљајну реалност у Цркви и чува и предање и богословље.

Кад је Апостол Павле писао своме ученику Тимотеју о „Великој Тајни Побожности“, он му је то писао да зна „*како треба живети у Дому Божијем, који је Црква Бога Живог, стуб и тврђава Истине*“ (1 Тим. 3, 15). Ове Апостолове речи значе да се сва та „*Тајна*“ односи директно и непосредно на живот нас хришћана као чланова Цркве, на наше истинско доживљавање и благодатно искуство саме те богооткривене Истине, Истине која нам је дата у Цркви и чије живо и опитно познање једино спасава, ослобађа, оживљава, просвећује и обоготворава (Јн. 8, 32).

Зато предање и богословље у Православљу, у Православној Цркви као Телу Христовом и Дому Божијем, увек је првенствено живот — живо предање и живо богословље. Сходно вековном искуству Православља, богословље и предање су првенствено у литургијско-подвижничком животу у Цркви, а то је нови живот у Духу Светоме који препорађа и обнавља, суди и очишћује, просветљује и преображава, освећује и истинским богопознањем испуњује. То је управо оно јеванђелско „*творење истине*“ (Јн. 3, 21) и служење Богу „*у духу и истини*“ (Јн. 4, 23—24), то је „*хоћење и живљење у истини*“ и „*сведочење о истини*“ (Јн. 8, 32; 17, 17—19; 1 Јн. 3, 18—19). То је живот у Христу (Гал. 2, 20), који је „*Пут и Истина и Живот*“ (Јн. 14, 6), то је живот у благодатној заједници Духа Утешитеља, који једини уводи у сваку Истину (Рм. 8, 2. 9. 11. 14; Јн. 15, 26; 16, 13).

Истинско предање и истинско богословље у Православљу јесте пре свега христодоживљај и христоживот, па онда из тога христопознање и богопознање, то јест првенствено је богоопштење и богоживљење — у заједници Духа Светог, у ломљењу и окушању Хлеба Живота: „*Окусите и видите да је благ Господ*“ — па онда као плод тога долази богопознање и богословље. Предање у Цркви Христовој пре свега је преда(ва)ње новог у Христу живота и онда, у заједници вере и љубави „*са свима светима*“ (Еф. 3, 18), „*познање благодати Божије у Истини*“, „*познање Тајне Божје која је Христос, у Којем су све ризнице премудрости и знања сакривене*“ (Кол. 1, 4—6; 2, 2—3). То и јесте истинско богопознање и богословље, истинска богочовечанска философија по Христу, како је (на основу Кол. 2, 6—9) волео да говори о. Јустин Поповић. Природна атмосфера овог живог предања, као богоживљења и богоопштења и из њега настајућег живог богопознања и богословља, јесте света Литургија Цркве и уопште светотајински, евхаристијски живот у Цркви, праћен истовремено и врлинским подвижничким, хришћанским умно-молитвеним и врлинско-практичним живљењем и делањем у свету.

Апостолско и светоотачко предање и богословље свагда се тицало и тиче се пре свега живе вере и духовног искуства, и зато се никада није одвајало од благодатно-подвижничког живота, од живљења у благодати светих тајана и подвизима јеванђелских врлина. Зато и нема правог православног богословља тамо где је бављење теологијом одвојено од живог предања црквеног живота и духовног искуства, искуства праве вере и новог облагодатења живота у Телу Христа Спаситеља. Стога је и потребно да богослов најпре постане црквени,

светопредањски, литургијско-подвижнички човек, да би и његово богословље било истинско сведочење о виђеноме и доживљеноме (1 Јн. 1, 1—3; 2 Петр. 1, 16). Такво ће богословље бити плод богоопштења и богопознања у Цркви и зато ће бити и црквено, светопредањско, православно, јер ће бити проверено живим благодатним искуством Цркве. Такво светопредањско богословље биће увек „ортотомија речи Истине“ (2 Тим. 2, 15), тј. биће заиста „право веровање и слављење Велике Тајне Побожности“, како се вели у Кондаку Светих Отаца који смо навели на почетку.

*
* *
*

Још једно питање које би требало овде поставити, макар и само као отварање те теме, јесте и питање о потреби *узајамне критике* између богословља и предања.

Међусобна *критичка* провера између богословља и предања потребна је и зато што је у претходних неколико векова дошло до несумњивих утицаја Западног Хришћанства, римокатолицизма и протестантизма, на бројне православне теологе и чак на извесне православне средине. Поједини истакнути православни богослови назвали су тај период (три последња века) „западним вавилонским ропством“ православне теологије. Реч је наравно о православном школском богословљу, о академској теологији, која је и попримила највише западних утицаја, тј. елемената страних православном предању, па је онда то и такво схоластичко богословље извршило свој утицај и на само предање, или тачније: утицало је на стварање и увођење различитих нових предања која представљају удаљавање од аутентичног апостолско-отачког Предања Православне Цркве.

Зато је и потребно да се изврши, као што се већ и почела чинити широм Православља, једна богословска критика предања, или тачније „предања“, али такође и једна светопредањска критика нашег школског богословља. Изворно православно Предање током живе историје Цркве пролазило је више пута кроз богословску проверу и критику, па можемо слободно рећи да је баш зато и сачувало своју аутентичност, што најбоље показују црквено-догматске борбе са великим јересима у периоду Васељенских Сабора. Зато се ни данас право црквено Предање не боји сваке аутентично богословске критике и провере. Напротив, једна таква критика само ће допринети одстрањењу или очишћењу свих каснијих додатака и наноса из већ поменутих последњих векова, векова у којима је код многих православних била ослабила црквено-богословска видовитост и отачко памћење, како вели о. Георгије Флоровски.

Свети Јован Златоуст је говорио: „Постоји предање, не тражи ништа више“ (PG. 62, 488). У истом смислу је говорио и Св. Јован Дамаскин: „Стојмо, браћо, на камену вере и у предању Цркве; не померајмо границе које поставише наши Свети Оци, нити преступајмо Божанско Предање“ (PG. 94, 792 и 1356). То је заиста тако, као што веле ови Оци, јер је Свето Предање сама Црква у својој католичанској пуноћи, само Тело Христа Богочовека у којем обитава Дух Свети Уте-

шитељ. Међутим, у наше време, у вековима после поменутог „запад-
ног ропства“, ми православни принуђени смо да се понекад самокри-
тички запитамо: а које предање? Јер су се у међувремену, уз Свето
Предање Цркве, појавила и многа „људска предања“, која представ-
љају удаљавање, а често и директно извитоперавање аутентичног
црквеног, литургијско-подвижничког и богословског предања Право-
славља. Старост и уобичајеност тих новоуведених „предања“ — ради
се у ствари најчешће о само пар векова — није никаква гаранција
њихове вредности, истинитости и спасоносности. Јер, како је говорио
још Св. Кипријан Картагенски (који је иначе био ватрени бранилац
„јеванђелског и апостолског предања“): „Господ је рекао: Ја сам Ис-
тина, а не: Ја сам обичај (или предање)... Јер обичај (или предање)
без истине јесте уствари само стара заблуда“ (Писмо 94, 3—4 и 9—10).
Управо зато је и потребна богословска критика („критика“ је од речи
κρίσις = суд, процена) или богословска провера онога што се у новије
време и у Православљу почело сматрати као предање, а ради се
уствари најчешће о „људским предањима“.

Ово исто важи и за богословље. Богословље, право апостолско-
светоотачко богословље, несумњиво је велики благодатни дар Божи-
ји Цркви Христовој, „највећи од свих дарова Божијих“, како вели
Св. Дијадох Фотички. Без богословља нема ни пуноће богопознања,
ни пуноће вечног живота („А ово је живот вечни — да познају Тебе,
Јединог Истинитог Бога, и Кога си послао Исуса Христа“, Јн. 17, 3).
Зато је православно светоотачко богословље увек било потврда и ут-
врђење једне исте вере и истог спасоносног живота Цркве, која се у
њега облачила као у „ризу Истине, изаткану од вишњег богословља“,
како се вели у Кондаку Светих Отаца.

Но, да ли је и наше савремено богословље, богословље наших шко-
ла и академија, нас академских „професора теологије“ („професио-
налних“ богослова) у овим последњим вековима, да ли је оно увек
било апостолско и светотачко? Да ли је увек било светопредањско,
црквено-литургијско, благодатно-подвижничко? Ето, баш зато што
одговор на ово питање о карактеру нашег савременог богословља није
и, нажалост, не може да буде позитиван, управо зато је и потребно
подвргнути сво наше школско богословље једној истински јеванђел-
ској, апостолско-светотачкој, светопредањској критици и провери.
Тек тада, наше богословље може постати стварни и сигурни „чувар
и бранилац Предања“.

Да би наше богословље стварно могло да буде чувар и бранилац
Светог Предања Цркве оно треба да се свецело крсти, тј. погрузи у
саборни црквени живот и искуство, у богомислије и богоживљење
Светих Отаца, једном речју да се стваралачки обнови и препороди
светоотачким богословљем. Оним апостолско-светотачким богослов-
љем које је било и јесте стално мерило и категорија хришћанске ег-
зистенције, свагдашње саборно мерило и критеријум праве вере и жи-
вота (о. Г. Флоровски). Наш живи повратак предањском богословљу
Светих Отаца, као аутентичних сведока не само древне вере, него и
истините вере, и биће уствари почетак те светопредањске критике
која треба да се изврши над школским богословљем новијег доба.
Отачки „ум“ или отачко „мишљење“ биће нам показатељ оног уну-
трашњег живог односа у Православљу којим ћемо препознати и раз-

ликовати шта је у предању и у богословљу стварно и изворно „повед Апостола и догмати Отаца“, шта је и у чему је велика и спасоносна „Тајна Благочешћа“, тајна богооткривене Теологије Свете и Животворне Тројице, тајна Богочовечанске Економије Христове, тајна благодатне Заједнице Духа Светога, тајна саме Цркве.

*
* *

Пошто нас време и простор овде ограничавају, навешћемо на крају само један одломак из богонадахнутог богословља Св. Симеона Новог Богослова (врло сличан одломку у Ефесц. 3, 16—19), који нам карактеристично указује прави пут истинског богословља, које заиста и може да буде, а као такво и стварно јесте, чувар и бранилац Предања Цркве. „Ако ти, вели Св. Симеон православном богослову, почастићеш Христа и примиш Га у себе (= кроз црквени литургијско-подвижнички живот), и даш Му место и спокојство (ἡσυχίαν) у себи, онда знај добро да ћеш чути и дознати тајне из ризница Светога Духа, и не само да ћеш се наслонити на пруди Господње, као некада љубљени ученик Христов Јован (Богослов), него ћеш и у грудима носити свег Логоса Божијег, и богословствоваћеш нове и старе теологије (θεολογίας θεολογήσεις καινὰς τε καὶ παλαιάς — ср. Мт. 13, 52), и схватићеш добро све већ речене и написане (у светом Предању) теологије“. (Етичко слово IX).⁴

Summary

Hieromonk Dr. Athanasius Yevtich

THEOLOGY AND TRADITION

— *Theology as Guardian and Defender of Church Tradition* —

This is a paper presented at the International Theological Consultation held at Chambesy n. Geneva (June 1982) on the general theme »Theology in the Church and in the World«.

In his study the author starts with the analysis of the *Kontakion dedicated to the Church Fathers*, where the main content of the Orthodox theology and Tradition is concisely exposed. And that is the »Great Mystery of Piety«, which includes two basic Christian dogmas, two fundamental facts of Christian faith: *theologia* which deals with the Holy Trinity and *oikonomia* which exclusively deals with Christ's Incarnation and the role of the Church.

These two truths are at the same time the content of the Holy Tradition and of the true ecclesial theology, and for that reason theology and Tradition must never be separated, because they indivisibly coexist in the Church, they are both a touch-stone of veracity for each other as well as mutual guardians of total Truth.

⁴ Писац овог реферата признаје на крају да велика тема „Богословље и предање“ у неким је тачкама овде остала и недовољно развијена и недовољно продубљена.